

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.13>

Сусло Л.В., Мельничук С.В., м. Умань
e-mail: suslo-larisa654@ukr.net

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. За одне покоління відбуваються серйозні зміни, які впливають на всі аспекти життя людини, включаючи безпеку. На основі аналізу наукового та практичного дискурсу підкреслюються основні вимоги до впровадження інновацій у викладання дисциплін з безпеки у заклади вищої освіти. Наразі це є важливою складовою підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до професійної діяльності.

Ключові слова: здобувач, охорона праці, безпекова компетентність.

Annotation. In just one generation, serious changes have taken place that affect all aspects of human life, including safety. Based on an analysis of scientific and practical discourse, the main requirements for the introduction of innovations in the teaching of safety disciplines in higher education institutions are highlighted. Currently, this is an important component of the training of future teachers of vocational education and technology for professional activity.

Keywords: applicant, occupational safety, security competence.

Формування безпекової компетентності повинно бути головною метою підготовки майбутніх фахівців у будь-якій галузі, оскільки сучасний світ стає все більш небезпечним місцем для життя людей через війни, хвороби, епідемії та інші конфлікти. З огляду на сучасні обставини, одна з основних ролей системи вищої освіти полягає в підготовці здобувачів вищої освіти до професійної безпеки в повсякденному житті, а саме до створення безпечних умов, як для себе так і для тих, хто поряд.

Науковець С. Дембіцька вважає, що людина постійно перебуває в зоні ризику позбутися здоров'я та життя. Це зумовлено, що в процесі праці можуть бути нещасні випадки, травмування та професійні захворювання, які виникають від процесу створення і експлуатації технологічних комплексів. Крім того в процесі життєдіяльності людина піддається різним небезпекам природного, техногенного та соціального характеру, що вказує на виконання пріоритетного завдання вищої освіти, а саме формування культури безпеки в майбутнього фахівця [1, с. 104].

Дотримання вимог безпеки праці на уроках трудового навчання і технологій має важливе значення, оскільки специфіка проведення цих уроків пов'язана з використанням різних травмонебезпечних предметів. Основним завданням безпеки праці є зниження ризиків травматизму, розвитку професійних захворювань та зменшення кількості нещасних випадків під час трудового процесу, а також підвищення продуктивності праці [2, с. 47].

Одним із професійних компонентів майбутнього вчителя трудового навчання та технологій повинен стати безпековий компонент. Безпековий компонент поєднує в собі знання з охорони праці, безпеки життєдіяльності та інших безпекових питань, як безпековий вимір, що є невід'ємною частиною професійної діяльності майбутнього фахівця. Тому опанування комплексом професійних компетентностей, які мають формуватися освітніми компонентами нормативного та вибіркового блоку, передбачає формування професійної компетентності з питань безпеки, а саме:

- здатність визнавати та виконувати обов'язки вчителя трудового навчання та технологій, відповідно до посадових інструкцій на робочому місці;
- вміння застосовувати знання про законодавство та державні стандарти України з охорону праці та безпеки життєдіяльності в освітньому процесі;

- вміння організувати власну безпечну працю із дотриманням вимог безпеки праці (є готовність майбутнього вчителя трудового навчання та технологій до застосовування набутих компетентностей з безпечною реалізацією себе як у професійній діяльності так і повсякденному житті);
- вміння підбирати методичне забезпечення для проведення інструктажів з питань безпеки, навчання та перевірки відповідних знань;
- вміння організувати та дотримуватися безпечних умов на робочому місця та просторі особливо санітарно-гігієнічних вимог та норм до закладів освіти;
- вміння організувати безпечне середовище як особистої так і колективної безпеки і суспільства в цілому, проводити моніторинг можливих небезпечних ситуацій та обґрунтувати загальні підходи та збереження життя і здоров'я працівників в умовах можливих загроз та від надзвичайних ситуацій;
- вміння організувати безпечне виконання робіт з дотриманням вимог безпеки до обладнання та виконання технологічних процесів;
- вміння вирішувати будь-які професійні і особистісні завдання з усвідомленням головного принципу – безпеки праці;
- вміння виконувати у повному обсязі обґрунтувати та забезпечувати заходи щодо колективної та особистої безпеки в межах своїх посадових обов'язків вчителя трудового навчання та технологій [5, с. 75].

Питання безпеки в умовах становлення нової парадигми освіти в закладах вищої освіти при формуванні безпекової компетентності через впровадження інновацій має стати першочерговою нормою професійної діяльності. В результаті майбутній вчитель трудового навчання та технологій набуде важливих професійних здібностей та зокрема формування безпекових компетентностей.

Тому можна відносно розділити весь процес формування безпекової компетентності в майбутнього вчителя трудового навчання та технологій на кілька основних етапів. Реалізація одного із таких етапів відбувається у процесі здобуття першого «бакалаврського» рівня вищої освіти. Опанування здобувачем дисципліни «Охорона праці та безпека життєдіяльності», фахових дисциплін та дисциплін вільного вибору, з використанням міжпредметних та міжтематичних зв'язків, впровадженням інноваційних, інтерактивних методів навчання, що передбачає формування «культури безпеки» [3, с. 27].

Діяльність вчителя передбачає, що на кожному уроці трудового навчання та технологій учні мають виконати практичну роботу. Таким чином, майбутній вчитель трудового навчання та технологій на кожному уроці повинен вміти мотивувати учнів звертати увагу на дотримання правил безпечної роботи в навчальних майстернях, основ гігієни праці та виробничої санітарії, безпечних прийомів роботи з верстатами та інструментами, заходів попередження виробничого травматизму, правил електробезпеки та пожежної безпеки [4, с. 76].

Передусім необхідно звернути увагу саме на пошук нових підходів до опанування майбутніми вчителями трудового навчання та технологій питань безпеки. Такий освітній процес має передбачати не тільки просту передачу готових знань, а й акцентуватися на створенні умов для інноваційно-пізнавальної діяльності, що буде враховувати наявний досвід. Інноваційні технології навчання, такі як інтерактивні методи навчання, дидактичні ігри, метод проектів, диспути, метод портфоліо, круглі столи, кейс-методики, тощо використовуються при викладанні безпекових дисциплін [4]. Означені види занять являють собою засіб моделювання і вивчення проблем виробництва у різних аспектах, особливо з питань професійної безпеки. Також цінним є не тільки ознайомлення майбутніх учителів трудового навчання та технологій з теоретичними основами гігієни та санітарії, пожежної безпеки,

електробезпеки, техніки безпеки тощо, а й набуття практичних навичок, які можна буде реалізувати під час виконання професійних обов'язків.

Здійснивши аналіз щодо провадження інновацій у процесі викладання освітнього компонента «Охорона праці та безпека життєдіяльності» в закладах вищої освіти при підготовці майбутніх вчителів трудового навчання та технологій, що передбачає формування безпекової компетентності, а для реалізації в професійній діяльності запорукою саме стануть сформовані м'які професійні навички.

Однією з визначальних цілей професійної діяльності має бути виховання у майбутніх вчителів трудового навчання та технологій свідомого ставлення до охорони життя і здоров'я людини як найвищої цінності. Підготовка майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до професійної діяльності та розвиток знань з безпеки професійної діяльності повинні ґрунтуватися на підвищенні рівня викладання дисципліни безпеки за допомогою інновацій. Майбутні вчителі трудового навчання та технологій отримають користь від розвитку професійної компетентності, компетентностей з безпеки та м'яких професійних навичок.

Список використаних джерел:

1. Азізов Т., Люльченко В., Орлова О. Концептуальні засади формування культури безпеки в учасників освітнього процесу закладів вищої освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2024. Вип. (1). С. 102-109.
2. Безпека праці: ергономічні та естетичні основи: навч. посіб. / С.О. Апостолук, В.С. Джигирей, А.С. Апостолук та інш. К: Знання, 2006. 215 с.
3. Люльченко В.Г., Сусли Л.В. Формування культури безпеки здобувачів освітнього ступеня «Бакалавр» у закладах вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи: зб. наук. праць. Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини*. 2023. Вип. 1(9). С. 23-30. URL: <http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/279331> (дата звернення: 28.09.2025).
4. Нагайчук О.В. Формування компетентностей з охорони праці та безпеки життєдіяльності у майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини*. 2019. Вип. 18. С. 241-250. URL: <https://doi.org/10.31499/2307-4914.18.2018.162396> (дата звернення: 29.09.2025).
5. Сусли Л.В. Інноваційні технології формування безпекової компетентності в здобувачів вищої освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2024. Вип. 1. С. 73-80.

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-SAAE-2025.1.14>

Мозгальов А.А., Кізім С.С., м. Вінниця
e-mail: mozgaliovan@gmail.com

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність упровадження компетентнісного підходу як провідної методологічної основи у практику підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій. Сучасний ринок праці вимагає від ІТ-фахівців підвищення професійного рівня та конкурентоспроможності, що є свідченням необхідності переходу від традиційної «знанневої» парадигми до орієнтації на формування низки професійних і цифрової компетентності. Реалізація цього підходу передбачає не лише передачу знань, а й використання інноваційних освітніх технологій, а також створення цифрового освітнього середовища в закладах вищої освіти для підвищення якості підготовки та розвитку цифрової грамотності здобувачів.

Ключові слова: компетентнісний підхід, інформаційні технології (ІТ), підготовка фахівців, професійні компетенції, цифрова компетентність, цифрове освітнє середовище, ринок праці.